

POPIS PTIC **VARDARJA**

// Damijan Denac

Ali je komentar sploh potreben? Takšna je videti naravna struga nižinske reke, ki je človek še ni zmalčil.

foto: **Damijan Denac**

Starejša generacija ima gotovo v spominu legendarno popevko "Od Vardara pa do Triglava", ta hvalospev nekdanji državi, in vsak bo vedel zase, ali ga pusti ravnodušnega ali ne. Triglav večinoma poznamo, Vardarja pa ne. Gremo torej na skrajni jug Severne Makedonije, kjer teče ta veličastna reka. V zadnjih dveh letih sodelujemo v projektu priprave predloga območij Natura 2000

v Severni Makedoniji in predvsem s terenskim delom pomagamo kolegom BirdLife partnerja – Makedonskemu ekološkemu društvu (MES) – pri pripravi tega predloga, tako pomembnega za prihodnost varstva narave v tej mali, a z biodiverzitetno izjemno bogati državi, ki je po velikosti primerljiva s Slovenijo. Morda se boste spomnili tematskega Acrocephalus z egiptovskim jastrebom na naslovnici iz leta 2010 (letnik 31, št. 147), v katerem smo objavili prvi inventar makedonskih IBA-jev, osnovo sedanjega predloga Nature. In prav narisani egiptovski jastreb (*Neophron percnopterus*) po celi fasadi šole naju je z Matjažem Premzlom pričakal po 12 urah vožnje v Demir Kapiji, mestecu, kjer Vardar vstopi v sotesko, preden se dokončno razlije po prostrani nižini. V »železnih vratih«, kar po turško pomeni Demir Kapija, sva imela bazo. Šele kasneje

O takšnih rekah sanjamo v Evropski uniji, ko govorimo o 25.000 kilometrih renaturiranih rekah, kot je ambicija po evropskih strategijah in uredbah.

Matjaž se ne more načuditi stenam s kolonijami breguljk (*Riparia riparia*) in čebelarjev (*Merops apiaster*). Tukaj za to niso potrebni prostovoljci, reka jih ustvarja sama.

foto: **Damijan Denac**

sem izvedel, da je bila tam izmerjena najvišja temperatura v državi 45,7 °C. Med najinim obiskom med 22. in 25.6.2024 sva se ji pošteno približala. Na števcu v avtu, resda na soncu, je kazalo 45 stopinj. Popis ptic Vardarja je bil zadnji v vrsti dvoletnih popisov, sicer s poudarkom na gozdovih in planinah, balkanskem (*Ficedula semitorquata*) in malem muharju (*F. parva*), belohrbtem detlu (*Dendrocopos leucotos*), uhatem škrjancu (*Eremophila alpestris*) in drugih za nas bolj ali manj »eksotičnih vrstah«. Odsek od Gradetsa do Gevgelije, kar je okoli 35 kilometrov, sva popisala v dveh dneh. Po velikosti je Vardar manjši od Drave, a teče hitreje. V rečni loki pa so najpogostejša drevesa platane, ki tam rastejo naravno. Najina metoda je bila spust s čolnom in popisovanje vseh ptic struge ter drugih, beleženje natančne lokacije, vrste in drugih parametrov. Imel sem srečo, da je »mornarski posel« v celoti prevzel Matjaž in se mi v obeh dneh praktično ni bilo treba dotakniti vesla. Kajti s popisovanjem je bilo veliko dela in je bilo tu in tam na meji obvladljivega. Določanje, vrisovanje v karto, pisanje v obrazce, navigiranje, fotografiranje ob navalu ptic je bilo resnično intenzivno. Stene za breguljke (*Riparia riparia*) in čebelarje (*Merops apiaster*) so se vrstile ena za drugo, vse navadno z več kot 100 pari, največja s 630 pari breguljk. Malih deževnikov (*Charadrius dubius*) je bilo na posameznem

govorimo o 25.000 kilometrih renaturiranih rekah, kot je ambicija po evropskih strategijah in uredbah. Ko sva po dveh dneh pristala v Gevgeliji in tam srečala prijazne ribiče na starih Tomosovih mopedih, se nama sploh ni zdelo, da sva daleč od doma. Grenak priokus so nama na koncu pustile le informacije, da so na Vardarju načrtovane hidroelektrarne, ogromna vetrna polja, že narejena in v

V razbeljeni pokrajini je pastir na Vardar prignal ovce. Končno voda! Tradicionalno kmetijstvo tukaj še ohranja biodiverziteteto.

foto: **Damijan Denac**

Male čigre (*Sternula albifrons*) na rekah – v Sloveniji smo jih izgubili v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja.

foto: **Damijan Denac**

prodišču tudi do 8 parov, vodomci (*Alcedo atthis*) so si sledili skoraj natančno na kilometer in stalno pojavljajoče se male (*Sternula albifrons*) in navadne čigre (*Sterna hirundo*) so obetale kolonije nekje nižje. Te so se kasneje res pojavile in to na naravnih, peščeno prodnatih otokih različnih velikosti. Okrog reke so naju spremljale rjaste kanje (*Buteo rufinus*) in kratkonogi skobci (*Accipiter brevipes*). Vse to je seveda možno, ker Vardar ni reguliran ali kakorkoli energetsko izkoriščen. Reka odnaša brežine in tvori nove otoke. Situacija v strugi je bila precej drugačna od zadnjega posnetka na Googlu – pa ta ni star. Letos so bile poplave, ki so strugo dodobra preoblikovale. Neverjetno je videti, koliko življenja omogoča takšna naravna reka z naravnimi procesi, ki so del kompleksnega rečnega ekosistema. O takšnih rekah sanjamo v Evropski uniji, ko

izgradnji, pa sva videla na lastne oči. Z obnovljivimi viri seveda ni nič narobe, le delati presojo vpliva na naravo po tem, ko je že vse zgrajeno, ni ravno najbolj pravično – do narave – in tudi ni v resnici najbolj pametno – dolgoročno gledano za nas same. Saj je verjetno naša družba le bolj ogrožena zaradi uničenih ekosistemskih storitev kot zaradi omejevanja »poslovnih priložnosti«. Zato se nisva mogla znebiti občutka, da je bogastvo narave in habitatov v Severni Makedoniji ravno izkaz, da tam opevani razvoj še ni pometel z vsem lepim. En dan vožnje tja, 1200 km v eno smer, dva dni popisovanja in en dan vožnje nazaj. V tem času so ravno pobirali lubenice in melone in sva jih seveda pripeljala domov poln prtlačnik. Makedonska različica prebranca je tavče gravče. Če boste kdaj tam, ga morate poskusiti, izvrsten je.